

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยประยุกต์นี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เพื่อจัดทำรูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้พัฒนาจาก AUN-QA Assessment at Programme Level พัฒนาโดย ASEAN University Network version 3.0 (2015) ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (outcome based education)

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการปฏิบัติการพยาบาลที่พึงประสงค์ระดับหลักสูตร ของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สำหรับเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ 1) อาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์สูงในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาล 2) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล 3) กลุ่มเจ้าพนักงานสาธารณสุขที่ต้องการปรับสถานภาพเป็นพยาบาลวิชาชีพ และ 4) พยาบาลวิชาชีพซึ่งพัฒนาตนเองจากเจ้าพนักงานสาธารณสุข

2. พัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการปฏิบัติการพยาบาลระดับชุดวิชาที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร

3. จัดทำรูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของหลักสูตรในชุดวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ได้แก่ การพยาบาลพื้นฐาน การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลเด็กและวัยรุ่น การพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์ การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต การพยาบาลอนามัยชุมชน

1.2 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยประยุกต์นี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ มาตรฐานคุณวุฒิสายาพยาบาลศาสตร์ (มคอ 1) เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พ.ศ. 2558 หลักเกณฑ์ของสภาการพยาบาล แนวคิดการจัดการศึกษาทางไกล บทเรียนความสำเร็จในการจัดการศึกษาพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก/ สนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไปนี้

1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการผลิตบัณฑิต (Key stakeholders) จำนวน 18 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาพยาบาลทางไกลจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 4 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจากสภาการพยาบาล และเป็นผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาล รวมทั้งผู้มีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร/ผลิตชุดวิชา/ร่วมสอน การปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำนวน 7 คน เจ้าพนักงานสาธารณสุขซึ่งต้องการปรับสถานภาพเป็นพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 4 คน และ พยาบาลวิชาชีพที่พัฒนาตนเองจาก เจ้าพนักงานสาธารณสุข จำนวน 3 คน

2) ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาการพยาบาล ใน 6 ชุดวิชา รวม 30 คน ได้แก่ 1) การพยาบาลพื้นฐาน 4 คน 2) การพยาบาลผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ 4 คน 3) การพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 6 คน 4) การพยาบาลเด็ก และวัยรุ่น 6 คน 5) การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต 4 คน และ 6) การพยาบาลอนามัยชุมชน 6 คน คณะผู้วิจัย ถอดเทปคำสัมภาษณ์เชิงลึก/สนทนากลุ่มแบบคำต่อคำ รวมกันสรุปผลการวิเคราะห์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย การเรียบเรียงเนื้อหาที่มีความสำคัญ ให้รหัส จัดหมวดหมู่ สรุปสาระสำคัญ และสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1.3 ผลการศึกษา

1.3.1 คณะผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรฯ พัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต สำหรับเจ้าพนักงานสาธารณสุข ที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ 6 ด้าน ได้แก่ 1) คุณธรรม จริยธรรม 4 ข้อ 2) ความรู้ 7 ข้อ 3) ทักษะทางปัญญา 3 ข้อ 4) ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 4 ข้อ 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ 4 ข้อ และ 6) ทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ 3 ข้อ รวม 25 ข้อ

1.3.2 รูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของชุดวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาล 6 ชุดวิชา

รูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมี 3 ประเภท ดังนี้

1) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลประจำชุดวิชา เป็นการฝึกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในการ ปฏิบัติการพยาบาลในชุดวิชาต่าง ๆ โดยแต่ละชุดวิชาจะกำหนดทักษะที่นักศึกษาต้องจัดเวลาฝึกฝนกับพยาบาลที่ เลี้ยง และมีการบันทึกประสบการณ์ลงนามในแบบบันทึกประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลประจำชุดวิชา (Nursing Experience Workbook) ชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 3 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 64 ชั่วโมง ชุดวิชาที่มี ภาคปฏิบัติ 6 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 128 ชั่วโมง และชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 2 หน่วยกิต และ lab 1 หน่วย กิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 112 ชั่วโมง

2) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะกรณี เป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่กำหนดเป็นราย กรณี นักศึกษาต้องจัดเวลาและเข้าฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานที่ที่มีกรณีศึกษาที่กำหนด ภายใต้การดูแลของ พยาบาลวิชาชีพประจำการ ชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 3 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 48 ชั่วโมง ชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ

6 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 96 ชั่วโมง สำหรับชุดวิชา ชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 2 หน่วยกิต และ lab 1 หน่วยกิต ไม่มีการฝึกประเภทนี้

3) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลแบบเข้ม เป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลรวมทั้งการประเมินผลการฝึกปฏิบัติการพยาบาล โดยอาจารย์สอนเสริมฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้ง ณ ศูนย์บริการการศึกษา เฉพาะกิจ มสธ. ตามวัน เวลา และสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด ชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 3 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 32 ชั่วโมง ชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 6 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 64 ชั่วโมง และชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ 2 หน่วยกิต และ lab 1 หน่วยกิต มีการฝึกไม่น้อยกว่า 32 ชั่วโมง

1.3.3 การฝึกปฏิบัติการพยาบาลจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ต้องมีระบบและกลไกสนับสนุนเพื่อการจัดการจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้แก่

1) การประสานข้อมูลระหว่างสำนักทะเบียนและวัดผล สำนักบริการการศึกษา กับสาขาวิชา อาจารย์สอนเสริม พยาบาลพี่เลี้ยง แหล่งฝึกฯ และที่สำคัญที่สุดคือ นักศึกษา

2) การเตรียมแหล่งฝึกฯ อาจารย์ พยาบาลพี่เลี้ยง และ นักศึกษาให้พร้อมในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ตั้งแต่ก่อนการฝึกฯ ในวันฝึกฯ และหลังวันฝึกฯ

2. อภิปรายผล

การพยาบาลเป็นศาสตร์แห่งการปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาลมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติงานได้จริงในการให้การดูแลผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเป็นการศึกษาภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียน “ทำได้” และ “ทำเป็น” ตามผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นอย่างดี การจัดการเรียนการสอนเริ่มต้นจากการศึกษาภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ และการฝึกปฏิบัติในสถานบริการสุขภาพแต่ละระดับ ดังที่ Einarsen and Giske (2019) พบว่า การฝึกปฏิบัติการพยาบาลช่วยเพิ่มพูนความตระหนัก (awareness) และ ความตั้งใจ (attentiveness) ในการปฏิบัติการพยาบาล เกิดความคิดวิเคราะห์ในขณะปฏิบัติการในคลินิก และ ตระหนักถึงบริบทในการทำงานของพยาบาลในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการปฏิบัติการพยาบาลของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สำหรับเจ้าพนักงานสาธารณสุข เกิดขึ้นจากการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) อาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์สูงในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาล 2) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล 3) กลุ่มเจ้าพนักงานสาธารณสุขที่ต้องการปรับสถานภาพเป็นพยาบาลวิชาชีพ และ 4) พยาบาลวิชาชีพซึ่งพัฒนาตนเองจากเจ้าพนักงานสาธารณสุข ซึ่งการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในปัจจุบัน ดังที่ Belita, et.al. (2020) กล่าวว่า การใช้ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือเป็นส่วนสำคัญในการนำมาซึ่งข้อมูลสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร อันนำมาซึ่งนวัตกรรม และช่วยให้หลักสูตรทันสมัย เป็นไปความต้องการของผู้ใช้ใน

สภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบสุขภาพ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาด้านสุขภาพ อาจหมายถึง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน ประกอบด้วย อาจารย์ และนักศึกษา และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ประกอบด้วย องค์กรวิชาชีพ หน่วยงานที่ให้บริการสุขภาพ ศิษย์เก่า และผู้สนใจเข้าศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำความคิดเห็นจากคณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชซึ่งเคยจัดการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ผู้ทรงคุณวุฒิจากสภาการพยาบาล ผู้บริหารการศึกษาพยาบาล ซึ่งมีบทบาทในการร่วมจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกล กลุ่มเป้าหมายในการเป็นนักศึกษา (potential students) และพยาบาลวิชาชีพที่พัฒนานตนเองจากเจ้าพนักงานสาธารณสุข นั้นช่วยให้ผลลัพธ์การเรียนรู้มากสะท้อนความต้องการของสังคม และวิชาชีพยิ่งขึ้น และคณะผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้ออกแบบการศึกษาโดยยึดปณิธานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ AUN-QA กำหนด (AUN, 2015) นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ 6 ด้านตามมาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ เพราะการปฏิบัติการพยาบาลมิได้ต้องการเฉพาะทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ในการบ่มเพาะนักศึกษาให้เป็นพยาบาลวิชาชีพจำเป็นต้องพร้อม ทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร นอกจากนี้สภาพการทำงานร่วมกับสหสาขา พยาบาลวิชาชีพต้องการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบด้วย ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ประกาศคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2560 (2561).

2.2 รูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งประกอบไปด้วยการฝึก 3 ประเภทคือ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลประจำชุดวิชา การฝึกปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะกรณี และการฝึกปฏิบัติการพยาบาลแบบเข้ม เป็นการออกแบบจากการถอดบทเรียนจากความสำเร็จในการจัดฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกลในอดีตของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) ที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก อย่างไรก็ตามมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลด้วยตนเอง เป็น รูปแบบของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลประจำชุดวิชา อันเนื่องมาจากความแตกต่างของผู้เข้าศึกษาคือ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) ผู้เข้าศึกษาคือ พยาบาลเทคนิค ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ให้การพยาบาลโดยตรงแก่ผู้รับบริการ ขณะที่ผู้เข้าศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต นี้ผู้เข้าศึกษาคือเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน นอกจากนี้การปรับปรุงรูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลประจำชุดวิชา ยังเพิ่มเติมให้นักศึกษาต้องฝึกปฏิบัติการพยาบาลเพื่อเพิ่มพูนทักษะแต่ละชนิด (procedure) ที่คณะกรรมการบริหารชุดวิชากำหนด กับพยาบาลพี่เลี้ยง (preceptor) ซึ่งช่วยให้นักศึกษาสามารถฝึกฝนทักษะทางการพยาบาลที่จำเป็น อย่างถูกต้อง และเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง และปรับเปลี่ยนจากคำแนะนำ ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาการพยาบาลต่าง ๆ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มที่ 3 โดยจัดลำดับการเรียนรู้อย่างชัดเจน คณะผู้วิจัยขออภิปรายดังนี้

2.2.1 เครือข่ายความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเครือข่ายสำคัญในการจัดการศึกษาพยาบาล (Bvumbwe and Mtshali, 2018) ในบริบท

ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล ขอกล่าวถึงเครือข่ายสำคัญ ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาพยาบาล และ กระทรวงสาธารณสุข

2.2.1.1 เครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาพยาบาล

1) ความร่วมมือเพื่อการใช้ห้องปฏิบัติการทางการพยาบาล ปัจจุบันสถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่งมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย มีห้องปฏิบัติการทางการพยาบาล ซึ่งให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติก่อนจะให้การพยาบาลผู้ป่วยจริง มีการพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ และมีการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (simulation lab) เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ดังที่ Jefferies (2008) กล่าวไว้ว่า เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ภาคปฏิบัติซึ่งในบางครั้งนักศึกษาอาจไม่พบในสถานการณ์จริง ได้เสนอโมเดล STEP คือ Standardized material, Train the Trainer, Encourage the Development of Simulation Design, Plan to coordinate the simulation development and implementation activities ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่า การใช้เครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาพยาบาลจึงเป็นแนวทางที่ทำให้มีการใช้ทรัพยากรราคาสูงอย่างคุ้มค่า นักศึกษาสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ โดยเฉพาะในการฝึกปฏิบัติชุดวิชาการพยาบาลพื้นฐาน ชุดวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ ชุดวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น และชุดวิชาการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์

2) อาจารย์สอนเสริมในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

สถาบันการศึกษาพยาบาลในปัจจุบันมีการพัฒนาอาจารย์อย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานของสภาการพยาบาล มีขีดความสามารถในการถ่ายทอดความเชี่ยวชาญทางคลินิก สู่นักศึกษา ขณะเดียวกันการสอนภาคปฏิบัติในระบบการศึกษาทางไกล ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ออกแบบในระบบการศึกษาทางไกลถือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเชี่ยวชาญและร่วมกันพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ดังที่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักได้กล่าวถึงการสอนเสริมในระบบการศึกษาทางไกลว่าอาจารย์ต้องเตรียมการสอนที่แตกต่างจากการสอนนักศึกษาพยาบาลของสถาบัน และช่วยกระตุ้นให้อาจารย์ต้นตัว มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งของนักศึกษาและอาจารย์

2.2.1.2 เครือข่ายความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข

ผู้ที่คาดว่าจะจะเป็นนักศึกษาในหลักสูตรฯ ทุกคนปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข การประสานความร่วมมือในการใช้ระบบการศึกษาทางไกลกับกระทรวงสาธารณสุขจึงมีความสำคัญและจำเป็นในการจัดฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาล ทั้งในด้านของแหล่งฝึก ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขมีสถานบริการทุกระดับ มีผู้รับบริการหลากหลาย เพียงพอแก่การศึกษา และเป็นแหล่งศึกษาของบุคลากรที่มสุขภาพอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังต้องมีการประสานงานการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการฝึก พยาบาลประจำการที่ทำหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยง ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีโครงการพัฒนาทางวิชาการกับแหล่งฝึกและพยาบาลพี่เลี้ยงด้วย

2.2.1.3 เครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน การประสานผู้นำชุมชน เพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในชุดวิชานามัยชุมชน และการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต

2.3 ระบบและกลไกในการดำเนินงานจัดการศึกษาภาคปฏิบัติการพยาบาลของมหาวิทยาลัย เนื่องจากหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ไม่มีการจัดการเรียนการสอนมาระยะหนึ่งแล้ว ดังนั้นการเปิดการสอนภาคปฏิบัติ การพยาบาลจึงจำเป็นต้องฟื้นฟู และปรับปรุงระบบ และ กลไกทั้งหมด รวมทั้งกฎ ระเบียบ แนวทางการเบิกจ่าย ให้สามารถดำเนินการไป

ทั้งนี้รูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลจากการศึกษารั้งนี้ จำเป็นต้องผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน การออกแบบการเรียนการสอนภาคปฏิบัติทั้ง 3 รูปแบบในรายละเอียดเพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้เฉพาะ แต่ละชุดวิชา รวมทั้งระบบการประเมินผลในแต่ละชุดวิชา เพื่อประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จากการศึกษารั้งนี้และ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ เพื่อให้รูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1.1 การพัฒนาระบบและกลไก เพื่อให้ได้มาซึ่งอาจารย์สอนเสริมปฏิบัติการพยาบาล และ พยาบาล พี่เลี้ยงที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถทางการพยาบาลสู่นักศึกษา ด้วยความเข้าใจในกระบวนการเรียน การสอนในระบบการศึกษาทางไกล โดยอาจเริ่มจากการกำหนดคุณสมบัติ การสรรหา การพิจารณาผลตอบแทนที่ เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นทั้งตัวเงิน และค่าตอบแทนอื่น เช่น การให้ผลงานที่สามารถนำไปสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพได้ การยกย่องชมเชย การพัฒนาวิชาการ/วิจัยร่วมกัน

3.1.2 การสร้างระบบและกลไกในการเฝ้าอำนวยการสอนภาคปฏิบัติในระบบการศึกษาทางไกลของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ให้มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และมีกระบวนการในการติดต่อ ส่ง รับ ข้อมูลจาก ผู้เกี่ยวข้องในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

3.1.3 การพัฒนากระบวนการนำข้อมูลป้อนกลับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเพื่อการนำมาใช้ ปรับปรุงการจัดฝึกภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ประสิทธิภาพผลของรูปแบบการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล

3.2.2 รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในระบบการศึกษาทางไกล